

Quickscan archeologie en cultuurhistorie

Onderwerp: Slibvang Klutenplas en slibdepot

Auteur: Hilde Boon

Projectnummer: 351559

Datum: 21-07-2017

Referentienummer: [SWNLKlik hier om tekst toe te voegen](#)

Revisie C2

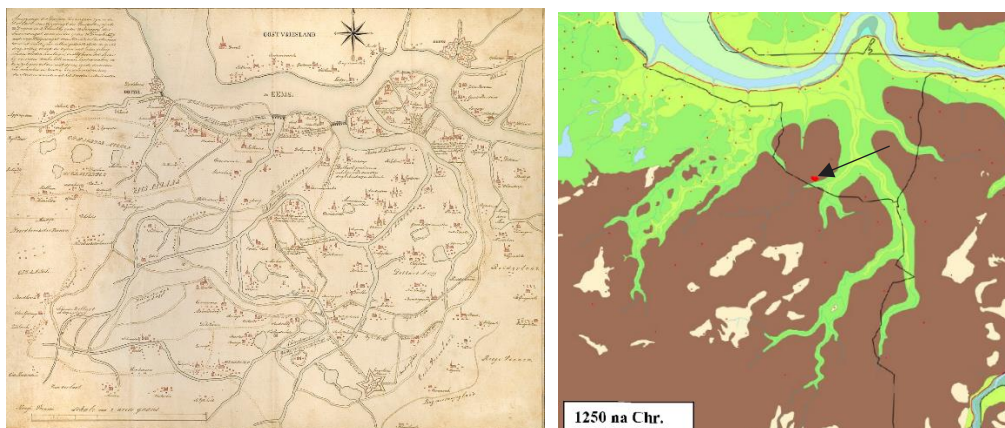
1 Algemeen

Het plangebied ligt in het buitendijkse gebied langs de Dollard, in de gemeente Oldambt. Men is voornemens in de toekomst een slibvang te realiseren, waarbij in een gebied van 3,5 ha ongeveer een meter beneden het maaiveld wordt afgegraven. Binnen de slibvang wordt een vogeleiland gerealiseerd met een grootte van 1 ha. Aan de noordzijde van de dijk, tegen de dijk aan, wordt een tijdelijk slibdepot gerealiseerd met een oppervlakte van circa 12 ha.

2 Archeologie

Vanaf de late Prehistorie tot ver in de Middeleeuwen heeft het plangebied in de invloedssfeer van de monding van de rivier de Eems gelegen, aan de rand van een getijdebekken met kwelders en wadden. Op de pleistocene zandondergrond in het achterland strekte een uitgebreid veenmoeras uit, dat in de 11^e en 12^e eeuw ontgonnen werd. Het plangebied lag op de overgang van het veen- en het kweldergebied.

In de vijftiende eeuw brak de zee in tot diep in het achterland, mede ten gevolge van de inklinking van het veen door grootschalige ontwatering. Bescherming door aangelegde dijken was niet afdoende. Een groot deel van het Reiderland overstroomde en een groot aantal nederzettingen verdronk. De Dollard ontstond.¹

Abbeelding 1. 18e eeuwse kaart van de Middeleeuwse situatie met vele nederzettingen in het Dollard-gebied (l, bron: <http://www.weikopiebes.nl/kaarten/krtms-1735-grp-extra.jpg>) en paleogeografische kaart van de situatie rond 1250 n.Chr. De rode stipjes zijn nederzettingen; het plangebied wordt met een pijl aangegeven (r, bron: Vos & Knol 2013)

¹ Schoor & Meijering 2007; Molema et al 2010; Mulder, 2015

2.1 WO II

Twee kilometer ten oosten van het plangebied was luchtbatterij *Dollard-Sud* gesitueerd. Ook in noordwestelijke richting, ter hoogte van Fiemel, was een luchtbatterij gesitueerd, bekend als batterij Termunten. Het is niet bekend hoeveel vliegtuigen er in de omgeving van het plangebied zijn neergestort. Wel is bekend dat de trefkans op het raken van vliegtuigen bijzonder klein was. Het is slechts van drie vliegtuigen bekend dat deze tussen Termunten en Ditzum tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn neerstort (2 x USAAF (B24-J en B-17 F), 1 RAF (Wellington Ic)). Allen zijn in de Dollard neergestort. Binnen een straal van 10 kilometer zijn er geen vliegtuigcrashes op het vaste land bekend in de omgeving van het plangebied.

3 Beleid

De gemeente Oldambt heeft haar eigen archeologische beleidsadvieskaart en erfgoedverordening², waarop wordt aangegeven of en in welke vorm er onderzoek noodzakelijk is. Voor het plangebied wordt aangegeven dat er een lage archeologische verwachtingswaarde geldt. Wel loopt dwars door het plangebied een cultuurlandschappelijk waardevolle waterloop. Dit betreft de Oude Geut, één van de laatste natuurlijk waterlopen die door de Dollardboezem loopt.³ De Oude Geut zorgde voor de afwatering op de Dollard. De historische (Middeleeuwse) loop van de Oude Geut liep echter ten oosten van het plangebied (zie ook afb.1), waar het uitkwam op het krekken en prielensysteem van de Eems. De huidige loop, ten noorden van de zeedijk, verschijnt in het begin van de 20^e eeuw in het kaartbeeld

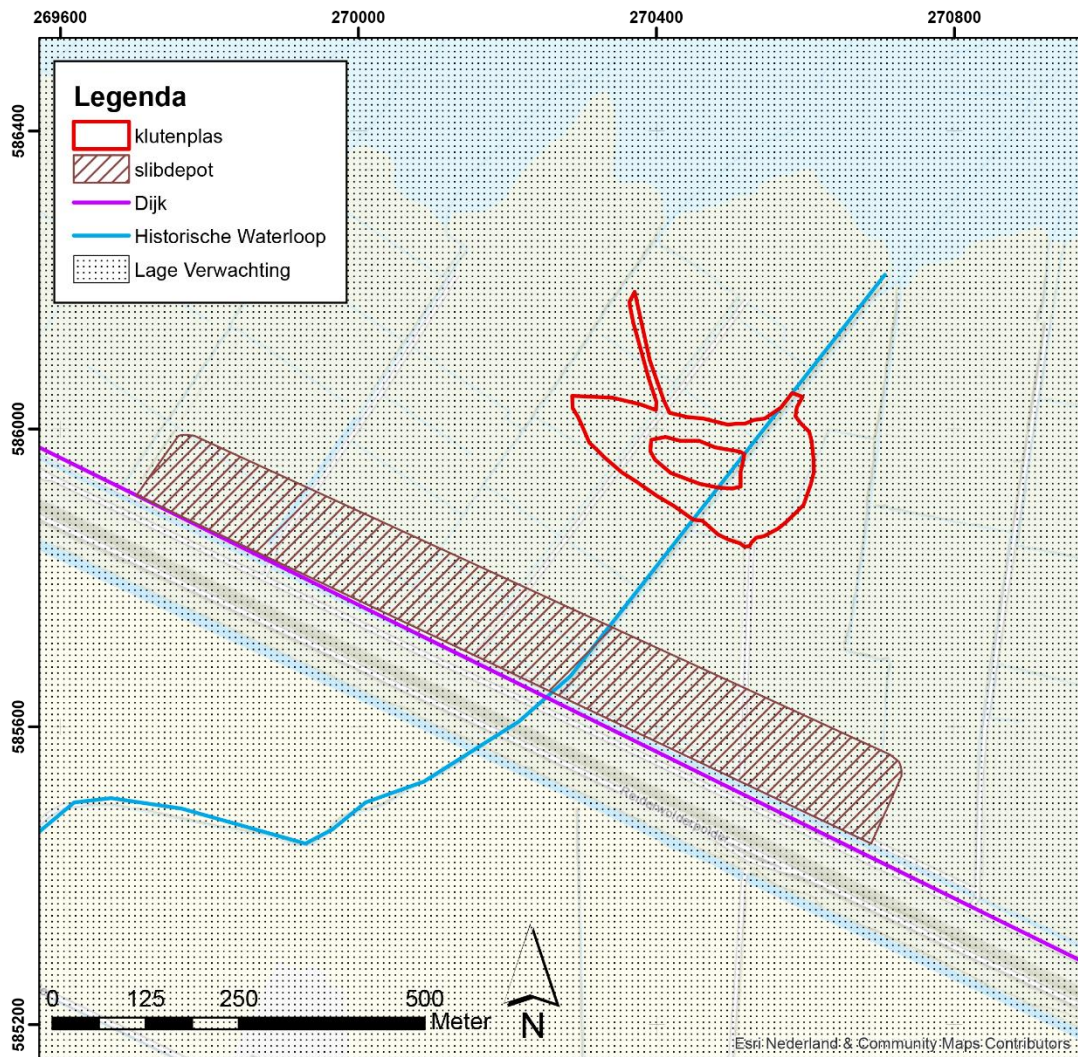
Afbeelding 2. Het plangebied op de topografische militaire kaart (TMK) uit 1850 (l) en 1915 (r)

Binnen de archeologienota heeft dit lijnelement een waarde WR-a 2 en is daarmee een gebied van archeologisch belang. Er wordt aangegeven dat bij ingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 40 cm –mv een bureauonderzoek dient te worden uitgevoerd. Binnen de beheersverordening Waddenzee en Noordzee, waartoe het plangebied behoort, heeft het

² Molema et al, 2010

³ Schroor & Meijering, 2007

plangebied een dubbelbestemming Cultuurhistorische Waarden.⁴ Deze verwachting geldt voor de gehele Waddenzee en is grotendeels ingegeven door de kans op de aanwezigheid van scheepswrakken en overig maritiem erfgoed, maar ook verdronken dorpen. Ook vanuit de provinciale cultuurhistorische waardenkaart⁵ wordt aangegeven dat de zeedijk een landschappelijke waarde heeft, en het open gebied waarin de Klutenplas wordt aangelegd wordt eveneens als waardevol gezien.

Afbeelding 3. Het plangebied volgens de beleidskaart van de gemeente Oldambt (bron: Molema et al 2010)

⁴ BügelHajema adviseurs, 2015

⁵ <http://kaarten.provinciegroningen.nl/viewer/app/landschap>

4 Archeologische verwachting

Ter plekke van het plangebied is de kans op de aanwezigheid van scheepswrakken erg klein: er was geen vaarweg of open water in de nabije omgeving. De Oude Geut, die het plangebied kruist, heeft een cultuurlandschappelijke waarde, maar was niet van maritiem belang. Wel bestaat een kans op het aantreffen van resten behorende bij het middeleeuwse cultuurlandschap, zoals resten van wierden en ontginningsresten. Op basis van het beschikbare kaartmateriaal en de afwezigheid van archeologische waarnemingen⁶ wordt ter plekke van het plangebied geen verdronken dorp verwacht. De kans op de aanwezigheid van meer kortstondige bewoningsresten is echter wel aanwezig. Echter zullen deze resten, indien aanwezig, door de inbraken van de Dollard grotendeels zijn opgeruimd. Eventueel aanwezige archeologische resten zullen dan ook zeer fragmentarisch van aard zijn, en naar alle waarschijnlijkheid niet langer in situ aanwezig. Derhalve wordt de lage archeologische verwachting volgens de gemeentelijke beleidsadvieskaart onderschreven.

5 Aanbevelingen

Ten aanzien van de cultuurlandschappelijk waardevolle waterloop Oude Geut, betreft dit ten noorden van de zeedijk vermoedelijk een relatief recente uitbreiding, gegraven in het kader van de landaanwas. Alhoewel dergelijke waterlopen een cultuurlandschappelijke waarde hebben, is deze niet groter of kleiner dan de cultuurlandschappelijke waarde van andere ontwateringssloten in de kwelder. Het aanleggen van de Klutenplas heeft geen negatief effect op de cultuurhistorisch waardevolle openheid van het gebied waarin het gelegen is: het is niet de enige waterplas in de omgeving en alhoewel niet natuurlijk ontstaan, past een dergelijke plas goed in het landschap.

Het aanleggen van een slibdepot heeft effect op het cultuurlandschap en daarmee de cultuurhistorische waarde van het landschap. Echter is het slibdepot van tijdelijke aard en de verwachting is dan ook dat het cultuurlandschap geen blijvende schade wordt berokkend. Geadviseerd wordt wel, om na het opruimen van het tijdelijke slibdepot de loop van met name de Oude Geut in ere te herstellen.

Er wordt aanbevolen geen vervolgonderzoek uit te voeren binnen het plangebied. Er bestaat echter de kans op het aantreffen van toevalsvondsten. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden toch onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via de bevoegde overheid).

Geraadpleegde bronnen

BügelHajema Adviseurs bv 2015. *Beheersverordening Waddenzee en Noordzee; gemeente Oldambt*. Via www.ruimtelijkeplannen.nl

Molema, J., M. de Jong, M. Rooke & A. Mennens-van Zeist 2010. *Nota Archeologie gemeente Oldambt*. Groningen, Libau, afdeling archeologie.

⁶ Archis3

Mulder, S. 2015. *Buitendijks erfgoed oostelijke Waddenzee*. Rijksuniversiteit Groningen.

Schroor, M. & J. Meijering 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. Assen, In boekvorm uitgevers.

Vos, P.C. & E. Knol 2013. 'De ontstaansgeschiedenis van het Dollardlandschap; natuurlijke en antropogene processen. In K. Essink (red), *Stormvloed 1509 – Geschiedenis van de Follard*. Stichting Verdrongen Geschiedenis, Groningen pp 31-43 Via www.verdrongengeschiedenis.nl

<http://nl.magazine.maritiemprogramma.nl/emagazine-mp06-nl/#!/hard-substraat-in-de-waddenzee>

<http://www.weikopiebes.nl/kaarten/krtms-18xx-grp.jpg>

<http://www.nazatendevries.nl/Artikelen%20en%20Colums/Verdwenen%20dorpen/Verdwenen%20Dorpen.html>

<http://kaarten.provinciegroningen.nl/viewer/app/landschap>

Archis3 dataset gedownload dd 26-11-2016

Verantwoording

Titel	Quickscan archeologie en cultuurhistorie; slibvang Klutenplas en slibdepot
Projectnummer	
Referentienummer	SWNLXXXXXX
Revisie	Revisie C2
Datum	21-07-2017
Auteur(s)	mevr. H. Boon, MA
E-mailadres	Hilde.Boon@sweco.nl
Gecontroleerd door	dhr. dr. J.J. Hekman
Paraaf gecontroleerd	
Goedgekeurd door	dhr. drs. M. Zwaanswijk
Paraaf goedgekeurd	